

Рощина І. О.,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального
права і процесу Юридичного інституту
Національного авіаційного університету

НАРКОМАНІЯ: СТАН І ПРОБЛЕМИ БОРОТЬБИ З НЕЮ (СУЧАСНА ПАРАДИГМА)

У статті досліджується стан наркоманії в Україні, причини та умови, а також заходи боротьби з нею.

Ключові слова: наркоманія, статистика, причини та умови, боротьба.

В статтє исслеуеуеуа сосуауанне наркоруаннє в Україне, ауруннє у условя, а тауке меру боруьбу с нею.

Ключевые слова: наркомания, статистика, причины и условия, борьба.

Наскільки поширена наркоманія в Україні та які наслідки вона несе суспільству? Ці та інші питання зараз дуже гостро стоять перед державою. Наркоманія, як і всі соціальні явища, відображаються для суспільства статистикою, а тому, для дослідження причин і умов наркоманії, а також успішної боротьби з цим злом, необхідна повна і об'єктивна статистика з цієї проблеми. В даний час, багато, але не всі, необхідні дані можна знайти у статистичній звітності МВС, МОЗ України тощо.

Питання, що стосуються наркоманії розроблені у працях Музики А. А., Смітєнка В. М., Рощина О. І., Заросинського Ю. Л.

Дослідження правового аспекту боротьби з наркоманією та висновки і пропозицій подальшого вдосконалення цього питання.

Відповідальність за боротьбу з наркобізнесом в Україні поділяють силові

структури – Міністерство внутрішніх справ (МВС), Служба безпеки України (СБУ), Державна прикордонна служба та Державна митна служба. Також функціонує Державна служба з контролю за наркотиками, а реалізацією державної політики у сфері контролю якості та безпеки лікарських засобів займається Державна служба України з лікарських засобів.

Так, на офіційному веб-сайті МВС України, на момент написання статті, була звітність «Стан та структура злочинності в Україні» на стор. 29–30 якої викладені дані про злочинність у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів станом тільки на 20 листопада 2012 р.

Згідно цього звіту в Україні було:

1) зареєстровано 45322 наркозлочини, що становить 20,2% до загальної кількості злочинів;

2) виявлено 31388 осіб, які вчинили наркозлочини;

3) вилучено близько 4995 кг. наркотичних засобів;

4) вилучено близько 9 кг. психотропних речовин;

5) виявлено 1781 наркопритонов (ст. 317 КК України).

Найбільша кількість наркозлочинів скоюється у Днепропетровській обл. – 4567, у Луганській – 4544, у Донецькій – 4498, у Києві – 4265 [1].

Дані про кількість осіб, що вживають наркотики, а також перебувають на лікуванні в наркодиспансерах в Україні, не тільки дуже неоднозначні, але і часто суперечать один одному.

Так, за даними В. Табачникова, директора науково-дослідного інституту соціальної й судової психіатрії та наркоманії України, на офіційному обліку у наркодиспансерах перебуває нині 85 тисяч хворих, з них 97% – це ін'єкційні наркомани. Найбільша кількість наркотично залежних нараховується в Дніпропетровській області – 13446, у Донецькій – 10163, в Одеській – 7550, у Києві – 9097. За офіційними даними, кількість зареєстрованих ВІЛ-інфікованих серед наркоманів – 76 тисяч. Із них 47 тисяч, тобто більше 60%, – споживачі саме ін'єкційних наркотиків. У теж час, згідно експертів Всесвітньої організації охорони здоров'я, майже 300 тисяч українців є ін'єкційними наркоманами. У свою чергу Міністерство охорони здоров'я України нараховує вдвічі меншу кількість ін'єкційних наркозалежних [2].

У спеціальній літературі і популярних виданнях зустрічаються цифри від сотень тисяч до 1–1,5 млн. ін'єкційних наркоманів в Україні, при цьому відзначається, що їхня кількість щорічно збільшується на 8–10% [3].

За даними МВС України станом на 1 січня 2011 року, на обліку перебуває 165006 осіб, які постійно вживають наркотики не за медичним призначенням, а в молодіжних колах збільшується число вживаючих курильні суміші. Згідно соціологічних досліджень, 35% першокурників професійно-технічних учи-

лищ та 25% студентів вищих навчальних закладів мають досвід вживання наркотиків.

За останніми статистичними даними МОЗ України, збільшення розладів психіки та поведінки через вживання наркотичних речовин становить 77840 осіб (170,02 на 100 тис.). У 2010 році 35 787 хворих з наркотичними проблемами проходили медичне лікування, з яких 10248 – стаціонарно, 24617 – амбулаторне.

У загальній масі це молоді люди у віці 15–27 років, 74% наркозалежних ніде не працюють і не навчаються, майже 2% – це учні технікумів і училищ, 0,4% – студенти вузів. 73% споживачів наркотиків – міські жителі, однак частка сільської молоді поступово збільшується. Наркотики і психотропні речовини стали неодмінними атрибутами молодіжних зібрань, вечірок, дискотек, концертів модних музичних груп.

Разом з «омолодженням» наркоманії в останні роки спостерігається постійне підвищення рівня зловживання наркотичними засобами та психотропними речовинами серед жінок. У зв'язку з поширенням такого явища серед жінок збільшується кількість народження неповноцінних дітей з різними фізичними вадами, а, отже, йдеться про загрозу генфонду України. До 80% всіх вуличних злочинів скоюється наркозалежними особами. Кожну 5-ту кримінальну справу, розглянуту судами в 2012 і 2013 р.р., пов'язано з наркотиками, а в деяких регіонах кількість таких кримінальних справ досягає 40%.

За даними Центру медичної статистики МОЗ України станом на 1 січня 2011 р., в країні існують 47 наркологічних установ бюджетного фінансування. У структурі наркологічних центрів створено 49 денних стаціонарів на 1493 місця. Створено 571 ділянку з наркологічним кабінетом для дорослих і 17 кабінетів для підлітків. Організовано 33 кабінету анонімного лікування наркохворих, в яких надається медична допомога без постановки на наркологічний облік.

Офіційної інформації про кількість пацієнтів з приватних установ охорони здоров'я, які надають наркологічну допомогу, чисельність самостійно практикуючих лікарів-наркологів, і чисельність пацієнтів, які отримують лікування в приватних наркологічних клініках знайти не вдалося, оскільки ця інформація залишається недоступною [4].

Наркоманія має досить високий рівень латентності, а тому приведена статистика дає дуже приблизне уявлення про справжні її масштаби. Статистика взятих на облік наркоманів відображає лише верхівку айсбергу з назвою: «Наркоманія в Україні». Можна лише уявити, що буде, якщо наркоманію в Україні показати повністю. Тому наркоманія в Україні – це загроза національній безпеці. Це пов'язано з тим, що про ці злочини або взагалі неповідомляється правоохоронним органам, або вони не реєструються через якісь причини.

Наведена вище статистика наркоманії однозначно свідчить про те, що в Україні немає системної і цілеспрямованої роботи по боротьбі з цим підступним ворогом нації. Особливо це характерно для останніх 20 років, тобто за час незалежності України.

Стрімке зростання кількості наркоманів в Україні призводить до активного формування транснаціонального наркобізнесу як однієї з основних ланок організованої злочинності. Удосконалюються професіоналізм і організованість злочинців у сфері незаконного обігу наркотиків. Вказаному значною мірою сприяють тісні зв'язки вітчизняних та зарубіжних злочинних угруповань, що займаються збутом наркотичних засобів. Зважаючи на названі вище тенденції, можна спрогнозувати подальше ймовірне зростання обсягів надходження в Україну наркотиків і активну інтеграцію вітчизняних організованих злочинних угруповань у міжнародну мережу торгівлі ними. Причини розвитку транснаціональних злочинних організацій – це поява відповідних можливостей

на глобальному рівні, обумовлених довготривалими тенденціями розвитку в світовій політиці та економіці, що сприяло утворенню великої кількості транснаціональних організацій. В результаті збільшення взаємозалежності держав, спрощення міжнародних поїздок і зв'язків, підвищення ступеня прозорості національних кордонів та формування світових фінансових мереж з'явилися світові ринки збуту як законної, так і незаконної продукції.

Кримінальні угруповання формують розгалужену мережу розповсюдження наркотичних засобів та психотропних речовин, активно розширюють зв'язки за кордоном з аналогічними кримінальними угрупованнями [5, с. 63].

Погіршенню наркоситуації в Україні у найближчі роки будуть також сприяти: значна нарко-сировинна база; геополітичне розміщення; можливість облаштування нових підпільних нарколабораторій з наближенням їх до споживчого ринку Європи; порівняно просте проникнення на територію держави міжнародних наркоділків; використання міжнародними наркоділками наявної в Україні дешевої робочої сили; залучення соціально незабезпечених верств населення до транснаціонального наркобізнесу як основного джерела існування [6, с. 16].

Негативну роль у поширенні наркотиків в Україні має економічне та політичне становище в країні в даний час. Вся правоохоронна система багато в чому деморалізована. Конкретних і системних дій з боку міліції не спостерігається. Є окремі епізоди з затримання наркокур'єрів, що явно недостатньо для успішної боротьби з наркоманією.

Немає яких-небудь даних і про канали надходження наркотичних речовин в Україну, а також найбільш поширених наркотиків в середовищі молоді, віковій групі населення, що в свою чергу ускладнює успішну боротьбу з наркоманією. Тут особливо слід зазначити, що існуюча система статистики не дозволяє

відстежити дані про тих, скільки лікувалося осіб від залежності до певного роду наркотичних речовин. Про те, що в Україні систематично за кордону надходять наркотики може свідчити факт ліквідації Службою безпеки України в березні 2014 р. каналу постачання наркотиків в Україну, організованої 2 жителями м. Івано-Франківська. За даними СБУ наркотики переправляли в Україну під виглядом посилок через приватних перевізників.

Так у пункті пропуску «Тиса» Чопської митниці правоохоронці вилучили 630 наркомістких пігулок «Subutex», які були приховані у продуктах харчування – у банці з-під какао. При проведенні одинадцять санкціонованих судом обшуків за місцями проживання затриманих та у транспортних засобах, які використовувалися злочинцями, ще було вилучено 585 пігулок «Subutex» та 0,5 кілограма амфетаміну. Також було виявлено ювелірні вироби та готівку – 70 тисяч гривень, 16 тисяч доларів США та тисячу євро, отриману зловмисниками за збуті наркотики. Затримані мали на озброєнні два травматичні пістолети, гладкоствольну мисливську рушницю типу «вінчестер» та набой до них [7].

Розуміючи реальну загрозу нації, Кабінетом Міністрів України у серпні 2013 р. була схвалена Стратегія державної політики щодо наркотиків на період до 2020 р., в якій не тільки були проаналізовані причини та умови наркоманії, а й намічені конкретні заходи по боротьбі з нею. Однак ці, загалом конкретні і хороші заходи залишилися на папері через відсутність необхідного фінансування [8].

Необхідність розроблення цієї Стратегії також була зумовлена і тим, що поширення наркоманії та наркозлочинності в Україні за останні десять років стало однією з найгостріших суспільних проблем, нерозв'язання якої призводить до заподіяння шкоди здоров'ю людини, негативного впливу на соціальну сферу, а також є загрозою національній безпеці держави.

Ця Стратегія визначає сутність та сучасні напрями державної політики щодо наркотиків, що формується на засадах інтегрованого і збалансованого підходу до зменшення обсягу пропонування наркотиків, що знаходяться в незаконному обігу, та зниження попиту на них, подолання наркоманії як небезпечного соціального явища.

Велика увага в Стратегії приділяється профілактиці наркоманії, особливо в дитячому та молодіжному середовищі, яке є пріоритетним напрямком соціальної політики держави.

Ця Стратегія також передбачає досягнення балансу в наркополітиці держави між каральними заходами відносно незаконного обігу наркотиків і забезпечення їх доступності у медичних цілях, впровадження практики застосування лікувальних заходів як альтернативну кримінальному покаранню відносно наркозалежних осіб.

Якщо звернутися до світового досвіду, то і тут проглядається розумна корекція балансу покарань споживачів і розповсюджувачів наркотиків. Жорстка наркополітика в Польщі, коли садили у в'язницю за будь-яку кількість знайдених наркотиків, була визнана експертом – президентом Квасневським як помилкова і зараз піддана гуманізації. У Нідерландах ліберальна політика щодо наркотиків повністю провалилася. Ця країна поступово перетворилася на наркостоліцу Європи з її загальновідомим наркотуризмом і, більше того, стала місцем роботи міжнародних наркоділків. За кордоном широко використовуються тести на наркотики при прийомі до навчальних закладів і на роботу [9].

Дійсно, асортимент наркотичних засобів, що використовуються у світі, стрімко змінюється, і Україна не є винятком. Опіати головним чином у вигляді макової соломки та марихуана з конопель продовжують лідирувати в нашій країні, проте в силу ряду обставин аптечна наркоманія, особливо в містах, стала набирати обертів. Якщо в США і Європі

про макову соломку ніхто навіть не чув, то в Україні, особливо серед так званих жебраків наркоманів і в сільській місцевості, вона ще в пошані. Але аптечна наркоманія в місті вже витісняє вуличну, і тисячі молодих наркоманів воліють ковтати таблетки, а не колотися брудною «ширкою». В економічно благополучній Європі зараз популярний субітекс. Йому віддає перевагу «золота» молодь, і для відкриття кримінального провадження необхідна добова доза, що перевищує 10,5 таблеток.

В Україні спочатку домінував по популярності трамадол, але з тих пір як його в 2008 р. ввели в список наркотичних засобів з суворою звітністю, інтерес до нього різко впав. Ні аптечні працівники, ні споживачі наркотиків більше не хочуть ризикувати. Щорічно в світі з'являється до 5 десятків нових наркотиків, тому необхідно систематично їх ідентифікувати і вносити до списків заборонених наркотичних засобів. Для успішної боротьби з наркоманією в Україні насамперед слід організувати належний облік, в якому необхідно відображати:

1. Загальна кількість злочинів, скоєних особами, які вживають наркотики з деталізацією за віком і статтю КК України.

2. Кількість скоєних злочинів, пов'язаних з наркотиками.

3. Кількість осіб, які вживають наркотики, які вчинили злочини.

4. Кількість осіб, які вчинили злочини, пов'язані з наркотиками.

5. Кількість осіб, що вживають наркотики і скоїли повторний злочин

6. Кількість і найменування наркотичних засобів, виготовлених в Україні, що поставляються з-за кордону.

Цей облік повинен бути самостійним і доступним для всіх бажаючих ознайомитися з ним. Окрім цього, у бюджеті України окремою статтею повинні бути визначені кошти на боротьбу з наркоманією згідно Стратегії державної політики щодо наркотиків на період до 2020 р.

Викладене вище дає підстави для висновку про те, що наркоманія вже загрожує розвитку і добробуту нації, а суспільство до кінця ще не усвідомило, якої непоправної шкоди завдає йому наркоманія, яку загрозу вона створює для фізичного, морального здоров'я нації, її генфонду, а також те, що боротьба з цим страшним злом має провадитися всіма доступними правовими засобами. До подолання наркоманії необхідно залучити якомога найбільшу частину населення, підприємства, установи тощо, при цьому правоохоронні органи мають відіграти провідну роль.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Офіційний веб-сайт МВС України. Стан та структура злочинності в Україні: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/813157>
2. «На голці». Експерти ООН: оціночна кількість ін'єкційних наркоманів в Україні – 290 тисяч: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/1946418.html>
3. Носальская И. В. Украине растёт количество «возрастных» наркоманов / И. В. Носальская: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ru.golos.ua/health_care/14_03_14_v_ukraine_rastet_kolichestvo_vozrastnyih_narkomanov
4. Статистика наркомании и алкоголизма в Украине: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://narkomaniy.net/news/news/statistika-narkomanii-i-alkogolizma-v-ukraine/>
5. Піщенко Г. Кримінологічна характеристика наркоманії в Україні / Г. Піщенко, С. Мінченко // Право України. – 2005. – № 9. – С. 63–66.
6. Расюк Е. В. Кримінологічна характеристика та запобігання транснаціональному наркобізнесу в Україні: Автореф. дис... канд. юрид. наук.: спец. 12.00.08 / Е. В. Расюк. – 2005. – 20 с.
7. «Наркотичне» какао Україне: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://visnyk.lutsk.ua/2014/03/25/narkotychnе-kakao/>
8. Про схвалення Стратегії державної політики щодо наркотиків на період до 2020 року: Розпорядження КМУ від 28.08.2013 р. № 735-р: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.apteka.ua/article/254718>

9. Гордиенко С. Наркомания в Украине. Проблема сегодня и методы борьбы с ней / С. Гордиенко: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.apteka.ua/article/254961>

Roschina I. Addiction: state and problems of struggle against it (the modern paradigm).

This article examines the state of drug addiction in Ukraine, the causes and conditions, as well as ways to combat it. The author of the article points out that addiction has a very high latency, and therefore shows the statistics gives a rough idea of its real dimensions. Statistics unaccounted – for addicts reflects only the tip of the iceberg called «Drug addiction in Ukraine.» One can only imagine what would happen if drug addiction in Ukraine show completely. Because addiction in Ukraine – a threat to national security. This is due to the fact that these crimes or any nepovidomyayetsya law enforcement agencies, or they are not registered for any reason. It is noted that a negative role in the spread of drugs in Ukraine has economic and political situation in the country at present. The entire law enforcement system is largely demoralized. Specific and systematic actions by the police were not observed. There are some episodes of detention drug courier, which is not enough for a successful fight against drugs. There are no data on the channels for drugs in Ukraine, as well as the most common drug among youth age groups, which in turn hinders the successful fight against drugs. It is particularly worth noting that the current system does not allow statistics to track information about them as people cured of addiction to certain types of drugs.

Keywords: addiction, statistics, causes and conditions, the struggle.

Стаття надійшла до редакції журналу 12.11.2014 р.